

Nr 81.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tillägg till 9 § avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet; given Stockholms slott den 5 februari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att godkänna härvid fogade förslag till kungörelse angående tillägg till 9 § avlöningsreglementet den 11 maj 1928 för fast anställt manskap vid försvarsväsendet.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Janne Nilsson.

Förslag
till
Kungörelse

**angående tillägg till 9 § avlösningsreglementet den 11 maj 1928
(nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet.**

Härigenom förordnas, att till 9 § avlösningsreglementet den 11 maj 1928 för fast anställt manskap vid försvarsväsendet skall fogas ett nytt moment av följande lydelse:

3. Beställningshavare, som är gift och har sin förläggningssort (ordinarie tjänstgöringsort) inom fästning, må vid tjänstgöring å förläggningssorten (ordinarie tjänstgöringsorten) under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kan bibehållas, kunna komma i åtnjutande av särskild gottgörelse enligt de bestämmelser, som av Kungl. Maj:t meddelas.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

---

*Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i stats-
rådet å Stockholms slott den 5 februari 1937.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, MÖLLER, LEVINSON,
ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Nilsson, anmäler till behandling uppkommen fråga angående kommenderingstillägg åt gifta beställningshavare av manskapet under viss tjänstgöring inom fästning och anför därvid:

I 25 § 2 mom. avlöningsreglementet den 20 maj 1927 (nr 170) för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet stadgas, att beställningshavare, som har sin förläggningssort (ordinarie tjänstgöringsort) inom fästning, må vid tjänsteutövning å förläggningssorten (ordinarie tjänstgöringsorten) under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kan bibehållas, kunna komma i åtnjutande av tjänstgöringstraktamente enligt av Kungl. Maj:t angivna grunder, dock icke i något fall till högre belopp än den för beställningshavaren enligt resereglementet bestämda traktamentsersättning. På grundval av berörda stadgande hava i 8 kap. 3 § 3 mom. kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 260) med vissa tilläggsbestämmelser till de militära avlöningsreglementena införts bestämmelser om tjänstgöringstraktamente från och med fjärde tjänstgöringsdagen åt officerare och underofficerare, som hava sin förläggningssort (ordinarie tjänstgöringsort) inom fästning, vid tjänsteutövning å förläggningssorten (ordinarie tjänstgöringsorten) under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kan bibehållas (s. k. forttraktamente).

I avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet saknas motsvarighet till den nyssberörda i 25 § 2 mom. officersavlöningsreglementet upptagna bestämmelsen, varav följer, att icke heller det nämnda stadgandet i tilläggsbestämmelserna till de militära avlöningsreglementena om s. k. forttraktamente åt officerare och underofficerare äger någon motsvarighet i fråga om manskap.

Angående betingelserna för den berörda olikheten mellan officersavlöningsreglementet, å ena sidan, och manskapsavlöningsreglementet, å den andra, får jag här återgiva vad arméförvaltningens intendents- och civila departement därutinnan anfört i sitt i ärendet avgivna utlåtande, till vars övriga delar jag i det följande återkommer.

Uti det av 1918 års militärlöningssakkunniga framlagda betänkande och förslag rörande lönerreglering för arméns och marinens personal (del I, sid. 132 och del II, sid. 129) upptogo de sakkunniga till behandling frågan, huruvida icke särskild gottgörelse (tjänstgöringstraktamente) skulle kunna utgå även vid tjänstgöring å egen förläggningssort under sådana förhållanden, att

det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas. De sakkunniga erinrade i sådant hänseende, att redan då mässpenningar i vissa fall utginge vid tjänstgöring å kustfästning, och ansågo, att exempelvis jämväl den förläggning till olika fort inom Bodens fästning, som icke sällan förekomme för personalen vid de dit förlagda truppförbanden, kunde anses betinga särskild gottgörelse.

I enlighet härmed hade de sakkunniga i sitt förslag till manskapsavlöningsreglemente under 9 § 2 mom. intagit en bestämmelse, att särskilda förmåner skulle kunna enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter utgå, bland annat, under »kommendering till tjänstgöring av särskilt krävande art å egen förläggningssort under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kan bibehållas». Ungefärligen motsvarande föreskrift hade av de sakkunniga intagits i 27 § i det av dem framlagda förslaget till officersavlöningsreglemente.

Vid avlåtande till 1921 års riksdag av proposition nr 350 anförde föredragande departementschefen, bland annat (sid. 218), att han i likhet med de sakkunniga ansågo lämpligt, att Kungl. Maj:t skulle kunna, därest efter närmare utredning så befunnas lämpligt, för vissa fall medgiva särskild gottgörelse vid kommendering till tjänstgöring å egen förläggningssort under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas.

I enlighet härmed avfattades den till riksdagen avlätna propositionen i ämnet.

Förslaget vann emellertid i denna del icke riksdagens bifall. I skrivelse den 16 juni 1921, nr 351, anförde riksdagen beträffande denna fråga (sid. 11), att riksdagen icke velat fatta ståndpunkt till frågan, om förmånen över huvud borde utgå, innan ytterligare utredning i ärendet skett. I varje fall syntes emellertid denna fråga böra underställas riksdagens prövning. Riksdagen hade på grund härav ur förslaget till avlöningsreglemente uteslutit hithörande bestämmelser.

Frågan upptogs därefter ånyo i proposition nr 248 till 1922 års riksdag.

Av propositionen framgår (sid. 135 ff.), att försvarsväsendets lönenämnd, efter verkställd utredning, ansett förevarande spörsmål icke hava någon större räckvidd, annat än såvitt anginge sådana till armén och marinen hörande personal, som hade sin förläggningssort inom fästning. Vad anginge dylik personal, hade det syntes lönenämnden, som om de i förevarande avseende då gällande bestämmelserna icke kunde anses fullt tillfredsställande, i det att särskild ersättning under vissa förutsättningar kunde utgå vid tjänstgöring utom förläggningssorten, men icke i något fall, då tjänstgöring fullgjordes inom förläggningssorten. Några starkare skäl kunde dock knappast anses tala för att bereda manskapet särskild ersättning vid tjänstgöring å den egna förläggningssorten. Dylik förmån syntes nämligen, lika litet som tjänstgörings-traktamentet vid tjänstgöring utom förläggningssorten, vara att betrakta såsom en gottgörelse för tjänstgöringen såsom sådan; dess syfte vore att bereda personalen någon ersättning för de av tjänstgöringen föranledda särskilda kostnaderna. Några dylika kostnader torde manskapet icke hava att vidkännas, då manskapet under sådan tjänstgöring, som avsåges, städse bereddes inkvartering och förplägnad genom kronans försorg.

På grund härav ansåg lönenämnden, att särskild ersättning vid tjänstgöring å den egna förläggningssorten borde utgå allenast till de officerare och underofficerare med vederlikar, som hade sin förläggningssort inom fästning, och endast vid sådan tjänstgöring, då det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas.

Föredragande departementschefen anslöt sig till lönenämndens i ämnet uttalande åsikt beträffande manskapet. Däremot tillstyrktes dylik förmån för officerare och underofficerare.

Sedan förslaget härom bifallits av riksdagen, infördes föreskrift i ämnet

i 25 § 2 mom. av det då provisoriskt gällande officersavlöningsreglementet den 29 juni 1921.

Frågan om kommenderingstillägg berördes jämväl av 1930 års militäralönings-sakkunniga. Av de sakkunnigas betänkande (statens offentliga utredningar 1930:36) framgår, att försvarsväsendets underbefälsförbund i skrivelse till de sakkunniga framhållit, att kommenderingstillägg borde tillerkännas manskap i de fall, då officerare och underofficerare ägde rätt till traktamentsersättning eller tjänstgöringstraktamente. Vad som gällde för officerare och underofficerare under tjänstgöring utom eget truppförband, hade även sin tillämplighet beträffande manskap, som deltog i övningsmarscher eller annan till vanliga vapenövningar och skolor hänförlig tjänstgöring utom förläggningssorten, och i vissa fall jämväl å förläggningssorten, då det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas.

De sakkunnigas förslag upptog emellertid icke några sådana bestämmelser, som skulle medföra rätt till kommenderingstillägg för manskap under tjänstgöring å egen förläggningssort.

I skrivelse till Konungen den 5 juli 1935 har *chefen för Bodens artilleriregemente* hemställt om vidtagande av sådana åtgärder, att gift furir vid regementet, vilken med regementschefens tillstånd bodde utom kasern och åtnjöte kontant portionsersättning samt hade eget hushåll, erhöle kommenderingstillägg med 1 krona om dagen att utgå från och med fjärde tjänstgöringsdagen vid tjänsteutövning å förläggningssorten under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kunde bibehållas. Till stöd för framställningen har regementschefen anför, bland annat, följande: Vid regementet förekomme under varje utbildningsår numera regelbundet förläggning av trupp i fästningens fort. I första hand vore detta fallet under regementsövningarna, då normalt fem fort vore bemannade, vilket innebure att huvuddelen av manskapspersonalen, inklusive furirer, vid fem av regementets sex kompanier fullgjorde dylik tjänstgöring. I andra hand bemannades under vintern ett fort, under försommaren ett fort samt under tidsperiod närmast före regementsövningarna två fort. Samtliga dessa kommenderingsperioder omfattade i stort sett tre veckor å en månad för varje förläggningsperiod. Bland den till fort förlagda manskapspersonalen inginge så gott som ständigt gifta furirer, vilket på grund av det stora antalet dylika icke kunde undvikas. Gift furir erhöle under sin ordinarie tjänstgöring regelbundet kontant portionsersättning samt tillstånd att bo utom kasern. Officerare och underofficerare erhöle jämlikt tilläggsbestämmelserna till de militära avlöningsreglementena från och med fjärde tjänstgöringsdagen ersättning för de merkostnader som förorsakades genom förläggningen till fort i form av s. k. forttraktamente. Regementschefen ansåge emellertid, att fortkommenderingarna vore i lika hög grad betungande för gifta furirer, varför alla skäl talade för att dessa furirer bereddes understöd i principiell överensstämmelse med vad forttraktamentet innebure för officerare och underofficerare. I sådant avseende kunde lämpligen gifta furirer tilldelas kommenderingstillägg å en krona per dag att utgå efter samma grunder, som i de nämnda tilläggsbestämmelserna angivits i fråga om forttraktamente till officerare och underofficerare.

Kommendanten i Bodens fästning har i yttrande den 9 juli 1935 förklarad

sig tillstyrka regementschefens berörda framställning och därvid anført bland annat följande: Ännu för ett fåtal år sedan hade antalet gifta furirer vid Bodens artilleriregemente varit så litet, att sådana endast undantagsvis behövde kommenderas till fortntjänst. På grund av de förmåner, som numera tillkomme gift furir, inginge emellertid allt flera furirer äktenskap, vilket måste anses innebära övervägande fördelar för tjänsten och därför även ur tjänstesynpunkt borde uppmuntras. Förhållandet hade sålunda blivit det, att ett stort antal gifta furirer vid regementet måste kommenderas till fortntjänst, i anledning varav frågan om särskild ersättning härför till denna personalgrupp på sätt regementschefen anført fått stor betydelse. Kommendanten ansåge därför ett bifall till förevarande framställning vara synnerligen angeläget.

Arméförvaltningens fortifikations- och civila departement hava i yttrande i ärendet den 3 januari 1936 anført, bland annat:

Enligt brev den 20 december 1929 äger furir (musikfurir, likställd beställningsman) vid truppförband av armén, vilken har eget hushåll samt antingen är gift eller ock varit gift och fortfarande har minderårigt barn hos sig och som beordras att för en tid av minst 20 dagar — av kommenderingen betingade rese- och färd dagar däri ej inberäknade — tjänstgöra utom egen förläggningssort, att under tiden för kommenderingen ävensom under därav föranledda resor eller färder i trupp, såframt traktamentsersättning därunder eljest icke utgår, åtnjuta särskild ersättning (kommenderingstillägg) med en krona om dagen, dock att sådan förmån icke må utgå under kommendering såsom elev vid arméns underofficersskola eller för deltagande i sådan tjänstgöring med egen trupp utom förläggningssorten, som avses i 8 kap. 3 § av tilläggsbestämmelserna till de militära avlöningsreglementena.

Förmånen av kommenderingstillägg utgår sålunda vid viss tjänstgöring *utom* vederbörandes egen förläggningssort. Däremot saknas bestämmelser om motsvarande förmån för i framställningen avsedd tjänstgöring *å* den egna förläggningssorten, och för vilken tjänstgöring officerare och underofficerare äga åtnjuta tjänstgöringstraktamente enligt 8 kap. 3 § 3 mom. tilläggsbestämmelserna till officersavlöningsreglementet.

Detta sammanhänger med att manskapsavlöningsreglementet saknar motsvarighet till det i 25 § 2 mom. officersavlöningsreglementet intagna stadgandet om att beställningshavare, som har sin förläggningssort (ordinarie tjänstgöringsort) inom fästning må, jämväl vid tjänsteutövning å förläggningssorten (ordinarie tjänstgöringsorten) under sådana förhållanden, att det vanliga kvarteret icke kan bibehållas, kunna komma i åtnjutande av tjänstgöringstraktamente.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att på grund av den nuvarande lydelsen av manskapsavlöningsreglementet möjlighet saknas att bereda manskap den förmån, som med föreliggande framställningen avses. Härför kräves nämligen en sådan ändring av samma reglemente, att däri infördes en bestämmelse, motsvarande den i 25 § 2 mom. officersavlöningsreglementet intagna.

Beträffande frågan om en sådan ändring kan anses påkallad, få intendents- och civila departementen, som gemensamt handlagt ärendet, framhålla, att, även om de synpunkter, som föranlett medgivande av kommenderingstillägg i hittills stadgad omfattning, icke torde med fullt samma styrka kunna göras gällande ifråga om gifta furirers tjänstgöring å egen förläggningssort under

så jämförelsevis begränsade tidsperioder, varom, enligt vad handlingarna utvisa, här är fråga, skäl dock synas tala för att möjlighet hålles öppen att kunna medgiva kommenderingstillägg även vid sådan tjänstgöring. Det torde nämligen för den gifta personalen vara ekonomiskt fördelaktigare att uppbära kontant portionsersättning och kunna intaga sina måltider i hemmet, än att vid bortovaro därifrån komma i åtnjutande av förplägnad in natura.

Departementen vilja emellertid framhålla, att enligt ovan åberopade brev kommenderingstillägg över huvudtaget icke utgår för sådan tjänstgöring, som avses i 8 kap. 3 § tilläggsbestämmelserna till officersavlöningsreglementet. I visst fall gjord framställning om sådan förmån under tjänstgöring av dylik art har av Kungl. Maj:t genom beslut den 6 juni 1929 lämnats utan bifall.

Ett vidtagande av åtgärder för möjliggörande av särskild ersättning åt manskap under tjänstgöring i fort å egen förläggningssort lär alltså böra ske endast under förutsättning, att samtidigt till prövning upptages frågan om sådan reglering av bestämmelserna rörande kommenderingstillägg, att dylik förmån må komma manskapet till godo jämväl under annan tjänstgöring av den art, som avses i 8 kap. 3 § tilläggsbestämmelserna till officersavlöningsreglementet.

För bedömande av frågan rörande de kostnader, som komme att uppstå, därest kommenderingstillägg skulle utgå i här ifrågasatt omfattning, har inom intendentsdepartementet verkställt särskild utredning. Denna utredning har givit vid handen, att, därest kommenderingstillägg skulle medgivas gifta furirer i samma utsträckning, som för närvarande tjänstgöringstraktamente under motsvarande tjänstgöring utgår till officer och underofficer — med undantag dock för kommendering till arméns underofficerskola — kostnaderna böra uppskattas till omkring 30,000 kronor. Då kostnaderna för kommenderingstillägg för närvarande uppgå till cirka 12,000 kronor, skulle alltså uppstå en merkostnad av omkring 18,000 kronor, med vilket belopp sålunda anslaget till truppförbandens övningar skulle få höjas.

Slutligen har försvarsväsendets lönenämnd den 3 mars 1936 avgivit utlåtande i ärendet och därvid framhållit, att, såsom arméförvaltningens intendents- och civila departement i sitt yttrande anført, bestämmelser i angivet syfte icke kunde av Kungl. Maj:t utfärdas utan att sådan ändring skedde i manskapsavlöningsreglementet, att däri infördes en bestämmelse, motsvarande den i 25 § 2 mom. officersavlöningsreglementet intagna. Lönenämnden har vidare erinrat om att förslag om införande av dylik bestämmelse i manskapsavlöningsreglementet tidigare varit före men fått förfalla på den grund att manskapet under sådan tjänstgöring, som här avsåges, städse bereddes in- kvartering och beklädnad genom kronans försorg och alltså icke syntes hava att vidkännas särskilda kostnader på samma sätt som officerare och underofficerare. Med hänsyn till vad i den förevarande framställningen anförts ansåge lönenämnden, att skäl numera föreläge för att särskild ersättning vid sådan tjänstgöring, som i framställningen avsåges, finge utgå till gift underbefäl. Lönenämnden tillstyrkte därför, att proposition avlättes till riksdagen med förslag till införande under 9 § manskapsavlöningsreglementet av en bestämmelse i sådan riktning.

Den skillnad, som i förevarande hänseende är till finnandes mellan officerare och underofficerare, å ena sidan, samt manskap, å den andra, nämligen

Departements-
chefen.

att särskilt traktamente vid tjänstgöring i fort inom förläggningssorten, s. k. forttraktamente, kan utgå till de förra kategorierna men icke till den sistnämnda, grundar sig såsom av det anförda framgår därpå, att manskapet, som vid fortförläggning liksom eljest erhåller inkvartering och förplägnad genom kronans försorg, i motsats till officerare och underofficerare icke ansetts hava att vid dylik förläggning vidkännas några särskilda kostnader. Denna åtskillnad lär väl allttjämt vara befogad i fråga om beställningshavare av manskapet, som äro ogifta och sålunda regelmässigt bo och intaga sina måltider i kasern; för dessa behöver uppenbarligen fortförläggningen icke medföra några särskilda utgifter. Annorlunda ställer sig emellertid förhållandet i fråga om manskap, som ingått äktenskap, vilket bland det äldre underbefälet numera ofta är fallet. Gift underbefäl bor i allmänhet utom kasern och erhåller därvid visst hyresbidrag samt äger dessutom i stället för naturaportion uppbära kontant portionsersättning. För en sådan beställningshavare lär en kommendering i fort, varunder det vanliga kvarteret icke kan bibehållas, medföra merkostnader av samma slag som de, vilka utgjort motivet för att bevilja forttraktamente åt officerare och underofficerare.

Av det anförda synes mig framgå, att införandet av möjlighet för gift underbefäl att i likhet med officerare och underofficerare under fortjänstgöring erhålla särskild gottgörelse måste sägas stå i överensstämmelse med billighet och rättvisa. En förutsättning för utfärdande av bestämmelser i sådan riktning är emellertid, att i manskapsavlöningsreglementet införes ett stadgande av liknande innebörd som det i 25 § 2 mom. officersavlöningsreglementet intagna. Jag finner mig därför böra förorda, att till 9 § manskapsavlöningsreglementet fogas ett nytt moment av den innebörd som nyss sagts. Förslag härom lär böra underställas riksdagen för godkännande.

Under förutsättning av riksdagens godkännande av förslaget lär jag sedermera få återkomma till frågan om de närmare bestämmelser i fråga om forttraktamente åt gift underbefäl, som på grund därav må finnas lämpligt utfärda. Redan nu vill jag emellertid förutskicka, att det enligt min mening icke synes vara oundgängligen nödvändigt att, på sätt arméförvaltningens intendents- och civila departement i sitt yttrande i ärendet gjort gällande, förknippa utfärdandet av dylika bestämmelser med en utvidgning av de nuvarande bestämmelserna angående kommenderingstillägg åt manskap vid tjänstgöring utom förläggningssorten. Under sådana förhållanden lär den av åtgärden i fråga följande belastningen av övningsanslagen kunna inskränka sig till relativt obetydliga belopp.

Föredraganden uppläser härefter ett i enlighet med vad sålunda anförts upprättat förslag till *kungörelse angående tillägg till 9 § avlöningsreglementet den 11 maj 1928 (nr 128) för fast anställt manskap vid försvarsväsendet* samt hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till godkännande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Carl-Axel Block.
